

Åbningstale Nordatlantens Brygge, 11.02.2023.

Af METTE SANDBYE

I 1928 udgav den danske geograf og lærebogsforfatter Sophie Petersen bogen *Grønland i Hverdag og Fest*. I forordet skriver hun:

”Danmarks Kolonisation og Udforskning af Grønland er uden Sidestykke i Nationernes Kolonisationshistorie; den har fremkaldt Beundring og betydet overordentlig meget for vort omdømme i den kulturelle Verden, og Gang paa Gang er det udefra blevet fremhævet, at Danmark er det eneste Land, som har forstaaet at beskytte et Naturfolk mod Udryddelse. Derfor bør et fyldigt Kendskab til Grønland og dets Beboere være Alméneje.”

Denne åbningstale vil ikke forme sig som en kritisk gennemgang af den koloniale relation mellem Danmark og Grønland, ikke fordi den ikke er vigtig, og den ligger også som en grundpuls under den udstilling, vi åbner i dag. Jeg tænker, at I selv kan høre den selvrosende tone i fremstillingen af Danmark som koloniasator i citatet. Men jeg vil nu alligevel hæfte mig ved bogens titel – *Grønland i hverdag og fest* - og den sidste del af citatet. ”Derfor bør et fyldigt Kendskab til Grønland og dets Beboere være Alméneje.” For den sætning faktisk dementerer første del af citatet.

For det første vil jeg fremhæve, at ”et fyldigt kendskab til Grønland og dets beboere” ikke på nogen måde har præget den danske kultur, historieskrivning, skoleundervisning, den kollektive erindring. Og at det ret begrænsede kendskab, vi har fået historisk set, har været via tekster, malerier, film og fotografier begået af ikke-grønlændere, primært danskere. Det har været skildringer af den barske og fremmedartede natur og til nøds naturens eksotiske beboere og deres barske liv som fangere, fiskere, kajaksejlende...

Men i de senere år er der begyndt at strømme et væld af kulturelle udtryk ud fra Grønland selv, som fokuserer på helt andre emner. Langt hen ad vejen kunne Niviaq Korneliussens roman *Homo Sapienne* fra 2014 om queer- og andre unges liv i Nuuk foregå i Kalundborg eller Korsør, og det samme kan man sige om det hverdagsliv i Sisimiut, som vi møder i Inuuteq Storchs serie *Keepers of the Ocean* her på udstillingen. Sisimiut, der ligger nord for Nuuk på Vestkysten, er med sine 5600 indbyggere Grønlands næststørste by. Serien er et portræt af vennerne, familien og omgivelserne - ude såvel som inde – fotograferet i Sisimiut gennem nylige tre år. Naturen er tilstede som en eksistentiel resonansbund, men som sagt

kunne størsteparten af bogens billeder være taget alle mulige andre steder end i Grønland. Vi kommer hjem hos folk, der spiser pandekager og pizza, krammer, sover til middag, griner, tager festtøj på, laver sjov med katten. Fotografen zoomer ind på læsebriller og lædersofaer, nips på reoler, et mangfoldigt rod på borde, et puslespil med safarimotiv. Udenfor hjælper en yngre pige en ældre med at bære tasken, én bærer toiletpapir og ørerensere hjem gennem sneen. Der er en omsorg mellem mennesker, som stråler ud af fotografierne, og vi møder dem i alle aldre i en mangfoldig almindelighed, jeg tror de fleste af os kan spejle os i.

Hos danske Teit Jørgensen nedenunder er det også primært ”Grønland i hverdag og fest”, vi møder, her på en lidt mere dystre baggrund. Fotografierne er taget 50 år før Inuuteq Storchs og her i byen Qullissat længere oppe nordpå på Vestkysten. Jørgensen var midt i 20erne dengang, kun lidt yngre end Storch, da han tog sine fotografier. Byen opstod, da den danske stat i 1924 besluttede at etablere en kulmine, som kunne forsyne Grønland med egne kul. I 1972 besluttede staten at lukke byen, fordi kulminen ikke længere var rentabel - og byens beboere blev flyttet til andre grønlandske byer. Det er denne sidste tid op til og lige efter rømningen af byen, som Teit Jørgensens fotos skildrer. Han opholdt sig i et par måneder i byen for sammen med politiker og digter Aqqaluk Lyng og kunstneren Per Kirkeby at lave filmen *Da myndighederne sagde stop*, og det var i den forbindelse, han tog de fotografier, I ser her i udstillingen. Vi kommer helt tæt på drengefællesskabet med papkasseleg, fodbold og badning i en lillebitte sø, og vi er hjemme hos en familie der spiller kort med Tuborg og Prince på bordet (en situation vi også kunne have mødt hos Storch, jeg noterer mig da også, at den rillede glaslampe på væggen ligner en, vi møder hos Storch). På væggen bag kortspillerne hænger en flagkæde med danske flag, og et vægtæppe med et motiv der ligner en tysk middelalderby. Et andet fotografi, der både minder om Storchs og noget, der kunne have været set og fotograferet alle mulige andre steder, er det intense portræt af de to unge i sofaen med seje jeans, læderbælte og mønstret dralonskjorte. Vi kommer med til fin konfirmation og senere ungdomsfest i forsamlingshuset, hvor en pige iklædt en Che Guevara t-shirt danser til livebandet. Hen mod slutningen af forløbet følger vi folk, der bærer barnevogne og potteplanter ud til den mindre båd, der skal sejle dem ud til det skib, som skal bringe dem et nyt sted hen. De siger farvel til deres begravede slægtninge, og til sidst står husene tomme tilbage.

Historien om tømningen af byen var også med til at skubbe på selvstyrequæret, der som bekendt endte med hjemmestyret i 1979 og – langt senere - i 2009 i selvstyret.

Fotografier som Teit Jørgensens er vi heller ikke så vant med at se fra danske fotografers side. Man plejer især at fremhæve Jette Bangs enestående skildringer af grønlandsk hverdagsliv fra 1930erne som et af de få eksempler på netop det.

Men efterhånden som man – både her og ikke mindst i Grønland - begynder at interessere sig for hvad arkiverne gemmer, og de gemmer på meget overset og glemt materiale, så dukker der andre billeder op. For eksempel har den danske forsker Kirsten Thisted skrevet om den fattige fiskersøn Peter Gundel fra Nordgrønland, der i både litteratur og i egne amatørfotografier skildrede hverdagslivet i Grønland i 1920erne.

På samme tid var John Møller en etableret fotograf i Nuuk, og vi møder et stort udvalg af hans fotografier i Inuuteq Storchs sektion, fordi Storch sidste år udgav bogen *Mirrored* med Møllers fotografier. Storchs eget arbejde med fotografi følger nemlig to spor: I det ene spor hans egne fotos, som vi ser her, og i det andet dykker han ned i oversete arkiver og fremdrager nye og anderledes blikke på livet i Grønland; gamle smalfilm, hans forældres snapshots (i bogen *Porcelain Souls*), og som her Grønlands første professionelle fotograf John Møller (1867-1935). Fra arkivet på Grønlands Nationalmuseum har Storch udvalgt, redigeret og digitaliseret 178 af Møllers næsten 3000 glaspladenegativer fra perioden 1889-1935. Møller blev uddannet fotograf i København i 1887-1889, og da han kom hjem til Nuuk etablerede han Godthåbs fotografiske anstalt, som forsynede de grønlandske og de mange nytilkomne danskeres hjem med familiefotografier og de grønlandske bøger og aviser med illustrationer.

At fotograferer er også en magtrelation, hvor det der befinder sig foran linsen fastholdes og fastfryses af det blik, som ejer kameraet. Normalt møder vi grønlænderne på danskernes fotografier – her er det omvendt og magtrelationen er – i al fald til en vis grad – vendt om. Vi ser selvfremstillingen hos de danske familier og deres hverdagslige omgivelser, hvor de forsøger at opretholde et borgerligt og meget 'dansk' indendørs liv gennem stuerne klunkehjemsindretning, autoritetsindgydende embedsmandsførelse, opførelse af teaterforestillinger og familiefester i det stiveste puds. Men vi møder også blandede ægteskaber og fælles jagtudflugter. Man kan fortabe sig længe i de mange Møllerfotografier, der både skildrer forskelle, ligheder, venskaber, markante sociale forskelle og rollefordelinger og sommetider også mere underligt subtile magtforhold mellem de portrætterede. Man kan i al fald fastslå, at gennem Møllers optik får vi et hidtil uset og også derfor enestående mangefacetteret kig ind i Grønland til hverdag og fest for mere end hundrede år siden på en

helt anden måde end gennem de tidlige koloniadministratorers og opdagelsesrejsendes fotografier, som er dem, vi især kender Grønland gennem i den periode.

Over 100 år siden, 50 år siden, livet sidste år – der er huse og fjelde og et enkelt isbjerg her og der, men først og fremmest krydsbefrugter billederne af det levede hverdagsliv over mere en 100 år. De gør ”et fyldigt Kendskab til Grønland og dets Beboere til Alméneje”, som Sophie Petersen efterspurgte for 100 år siden – godt nok i et helt andet formynderisk toneleje. Først og fremmest gør de det, fotografiet så eminent kan: De iværksætter et direkte, nærværsskabende møde mellem os her i dag og dem, vi ser i øjnene i de mange portrætter.

Jeg vil til sidst ikke undlade at gøre jer opmærksom på, at alle tre projekter også er skabt som fotobøger, så man kan fordybe sig i de her møder på tværs af tid og sted hjemme i lænestolen.

Velkommen og god fornøjelse.